

schriften en veroordeelden de eventuele uitgave van een christelijk blad.

De overigen uit den kring hielden geregeld, zooveel mogelijk mondeling contact met elkaar, hoorden elkaars plannen en lazen uit eigen werk. Ook de mogelijkheid van een eigen orgaan werd bekeken.

En nu is daar „Ontmoeting”, Letterkundig en algemeen-cultureel maandblad, dat eigenlijk pas 1 October zijn loop zal beginnen. Behalve critieken, wil het proeven geven van hedendaagsche Nederlandsche poëzie en proza, maar ook zullen muziek, schilderkunst, architectuur en algemeene culturele vraagstukken er een plaats kunnen vinden.

Het belooft dus als het ware te brengen, wat vroeger Stemmen des Tijds en Opwaartsche Wegen bedoelden te geven. Deze beide bladen werden het praedicaat „christelijk”, het nieuwe zegt onafhankelijk te zijn van eenige kerk, partij of groep, en alleen betrekkingen te onderhouden met het „contact” der protestantsch-christelijke auteurs. Will de redactie hiermee zeggen, dat zij een anderen koers wil varen, dan Opw. Wegen, dat meermalen aan het woord „christelijk” een beteekenis gaf, die het orthodoxe volksdeel niet verstond? Maar waarom dan bewust het woord te mijden, als zij verklaart, dat zij niet van plan is te „zweven”? De principiele basis van de nieuwe periodiek is nauwer dan die van Opw. Wegen, de mogelijkheid eener christelijk-Reformatische cultuur wordt openlijk erkend en als bezielend ervaren.

De redactie zegt zich gebonden te gevoelen aan het Nederlandsche volk, zij wil zooveel mogelijk in verstaanbare taal spreken, omdat kunst zoo helder mogelijk moet zijn. Hiermee zal zij, naar wij van harte hopen, het christelijk volksdeel aan zich weten te binden. Er is weer behoefte gekomen aan kunst in onze kringen. Te lang bleven velen afzijdig staan — dat was schuld aan hun kant.

Maar de nieuwe opleving heeft steun nodig. Er zal klare taal gesproken moeten worden. Niet alleen het jargon der „hoog-literaire” tijdschriften dient vermeden, maar veel meer nog de slappe geest die het begrip „christelijk” zoo breed wist te rekken, dat het woord smakeloos werd in onzen mond. Dat was de schuld van de redacties der laatste christelijk-literaire organen.

Wil bij de ontmoeting ook het christelijk volksdeel aanwezig zijn, wil het blad niet de lijdensweg der vorige literaire periodieken voortzetten, dan zal de vox populi die het wenscht te gebruiken, ook de vox dei moeten zijn. Laten we met vertrouwen het blad begroeten en met vreugde. Al is de omslag leelijk en de inhoud nog niet geheel zooals fijnproevers die verlangen, er kan en zal wat goeds — als het niet groot is — worden verlicht, als men met Rijnsdorp kwaliteit elicht, ook voor christelijke kunst. Moge er een nieuw begin gemaakt zijn met de verschijning van dit blad, voor het culturele leven onzer kringen. Dat het tot steun zij, en gesteund worde.

Gron.

H. S.

UIT DE HISTORIE

GESCHIEDSCHRIJVING I

Tijdens de bezetting verscheen te Londen in het Nederlandsch een werk, bevattende de geschiedenis van Nederland onder het Duitsche juk. Het is getiteld: Je maintiendrai, en is geschreven door L. de Jong, die een positie bekleedde bij radio-Oranje.

In het vierde deel — het vierde jaar der nazi-tyranie in Nederland — wordt o.a. gehandeld over het verzet der kerken. Na een citaat uit een Chr. Geref. kerkbode, waarin de verzetsgeest niet aan het woord is, komt de volgende passage (blz. 200/1), waarop een gemeentelid mij attent maakte:

Nee — dan was de geest bij de Gereformeerde Kerken in Nederland anders! Het was geen toeval, dat zij het eerst van alle kerkgenootschappen van hun afhankelijkheid aan democratie en Oranje publiekelijk hadden getuigd, reeds in September 1940. En ook nadien bleef deze groote groep gereformeerden vooraan staan in de slagorde van het verzet.

Des te dieper werd het door velen binnen en buiten dien strijdvaardigen kring betreurd, dat zich vanaf 1942 in den boezem van het kerkgenootschap een theologisch conflict voordeed, dat de kerk op haar grondvesten deed beven.

Sinds enkele jaren al, had één van de hoogleraren van de Kampensche Hoogeschool — vóór de vereeniging van Algemeene en Doleerenden de Hoogeschool der Christelijk-Gereformeerden — Prof. Dr. K. Schilder, in zijn blad „De Reformatie” een opvatting inzake het genadeverbond gepredikt die van de door de Gereformeerden aangevaarde afweek. Hun Algemeene Synode had in 1905 de uitspraak gedaan, „dat, volgens de belijdenis onzer Kerken, het zaad des verbonds, krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat hij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt”. Schilder en zijn leerlingen waren van meening, dat men de kinderen niet moest „houden voor” geloovigen, maar dat zij geloovigen waren, tot het tegendeel zou blijken. Teneinde de oneenigheden die uit dit dispuut voortvloeiden, te stuiten, behaalde de Algemeene Synode van 1942 de uitspraak van 1905 en bevestigde haar. Verschillende bezwaren, tegen die beslissing ingebracht, werden door de Synode van 1943 voor ongedig verklaard. Het conflict nam echter scherper vormen aan. Prof. Schilder ried den kerkeraad van Kampen — waar hij woonde — aan, de besluiten der

Synode niet te aanvaarden. Later richtte hij een soortgelijken oproep tot alle Kerkeraaden. Prof. Schilder's voornaamste medestander, de emeritus-hoogleraar Prof. Greydanus, schreef voorts een brochure waarin hij beweerde, dat men in de verklaring van 1905 maar „ondoordacht” „een-en-ander dat wel klonk, bijeengeschreven” had.

In de eerste maanden van 1944 kwam het tot een kerkelijke uitbarsting. De Generale Synode der Gereformeerde Kerken kwam begin Februari te Utrecht bijeen, en besloot een afvaardiging te zenden naar de twee kerkeraaden (Kampen en Giessendam-Nederhardinxveld) die zich naast Prof. Schilder hadden geschaard. Het gevolg was, dat de beide kerkeraaden voorloopig op hun houding terugkwamen, maar Prof. Schilder en Prof. Greydanus waren onverzoenlijk. Greydanus verwierp de verbondsbeschouwing van 1905 als „ongereformeerd en onscriptuurlijk”. Toen Schilder het hoofd niet wilde buigen, besloot de Generale Synode eind Maart 1944 Schilder te schorsen als hoogleraar aan de Theologische Hoogeschool en als emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk Rotterdam-Delfshaven — zulks voor den tijd van drie maanden. Al ter vergadering der Synode dienden geestverwanten van Schilder een request in, waarin zij betoogden, dat de Synode niet gerechtigd was, een predikant te schorsen. De drang tot „factievorming” bestond dus nog voort, toen het vierde bezettingsjaar ten einde liep.

Wanneer we dit lezen wrijven we ons de oogen uit. Deze beschrijving geeft een totaal verkleurd beeld van wat inderdaad is geschied.

In de eerste plaats moet de lof voor de Gereformeerde kerken met een korreltje zout genomen worden. De houding van de Gereformeerde kerken in haar officieel optreden is niet zoo daverend geweest. Ik denk b.v. aan het miserele advies over den arbeidsdienst.

Voorts hadden hier niet onvermeld mogen blijven — al waren het niet de kerken die officieel daarin spraken — de artikelen die prof. Schilder schreef in De Reformatie gedurende de eerste maanden van den bezettingstijd. Niet omdat Schilder die schreef, maar omdat deze artikelen een geweldige nationale beteekenis hadden en nog hebben. Deze artikelen, waarnaar gegrepen werd door duizenden handen ook buiten den Gereformeerden kring, hebben de moeheid en verslagenheid doorbroken, ze hebben de veerkracht vernieuwd, ze hebben de oogen geopend voor den achtergrond van het ontzaglijk gebeuren der dagen, ze hebben doen geboren worden het geestelijk verzet.

De groote beteekenis van De Reformatie werd door de Duitschers wel onderkend. Terwijl Heraut en Standaard rustig bleven verschijnen — De Standaard met een kleine onderbreking in den tijd toen Colijn nog hoofdredacteur was — werd De Reformatie heel spoedig verboden. Dat blad was een gevaar voor de nationaal-socialisten.

In een beschrijving van het geestelijk verzet tegen het nationaal-socialisme mogen deze artikelen niet onvermeld blijven. Anders wordt aan de waarheid te kort gedaan. Misschien kan den heer De Jong de bundel „Bezet Bezit” eens in handen gegeven worden. Dan kan hij aanvullen wat hij schreef in Je maintiendrai.

De weergave van het dogmatisch verschil, dat in het kerkelijk conflict een rol heeft gespeeld, is eenvoudig belachelijk. De synode zegt: houden voor wedergeboren en in Christus geheiligd totdat het tegendeel blijkt. Dat is volkomen juist. Hier wordt ook letterlijk geciteerd, wat officieel als kerkelijke belijdenis is vastgelegd. Van Schilder en zijn leerlingen wordt gezegd: zij beweren dat de kinderen des verbonds geloovigen zijn totdat het tegendeel blijkt. Schilder laat dus de veronderstelde wedergeboorte los, en gaat een vastgestelde wedergeboorte verdedigen. Wat in dat geval de toevoeging: „totdat het tegendeel blijkt”, er nog bij moet doen is niet recht duidelijk. Blijf ik in de hier gegeven dilemma's hangen, dan is er nog meer voor te zeggen om de twee standpunten precies andersom te verdeelen: de synode gaat er van uit dat de kinderen des verbonds geloovigen zijn totdat het tegendeel blijkt. Laten we daar echter niet over filosofeeren. Ieder die maar een klein beetje op de hoogte is, weet dat van deze geschiedschrijving niets deugt.

De bron van het conflict, de binding aan de gegeven leeruitspraak, die elsch haar te beschouwen als goddelijke leerinhoud, op straffe van schorsing en afzetting te leeren door ambtsdragers, wordt niet genoemd.

Ook t.a.v. het kerkrechtelijke wordt een onjuiste voorstelling geboden. „Prof. Schilder ried den kerkeraad van Kampen — waar hij woonde — aan, de besluiten der Synode niet te aanvaarden”, zoo zegt Je maintiendrai. Maar dat is zoo nooit gebeurd. In „Eerste- en tweedehands gezag” zijn de brieven aan den Kamper kerkeraad afgedrukt. Daar gaat het niet over niet-aanvaarden van de besluiten der Synode. Dat is wel de stijl geweest waarin de Synode zelf sprak. Van Schilder en Greydanus werd geëischt een aanvaarden van de besluiten der Synode. Maar Schilder schreef over bepaalde besluiten, die op de tafels der kerkeraaden lagen. En hij adviseerde niet, ze niet te aanvaarden zonder meer. Hij schreef als een bezaagd gemeentelid aan zijn kerkeraad — de ontzaglijke beteekenis van des schrijvers uitdrukking „waar hij woonde” ontgaat den onkundigen lezer en wellicht ook den schrijver zelf —, daarmede bewandelende den kerkelijken weg, en in zijn schrijven ook dien kerkeraad den kerkelijken weg op stuwende. De inhoud van dit schrijven behoeft hier verder niet te worden weergegeven.

Ten eenenmale onjuist is ook de volgende zinsnede: „Later richtte hij een soortgelijken oproep tot alle Kerkeraaden”. Wat Schilder aan alle kerkeraaden zond, was een afschrift van een aan de Synode gericht brief, waarin een pacificatievoorstel werd gedaan. Toen werd die voorslag niet aanvaard. Later is wel eens gezegd, zonder Schilder te rechtvaardigen: zoo had het moeten gaan.

Over wat verder nog volgt kunnen we wel zwijgen. Van prof. Greydanus worden een paar uitdrukkingen aangehaald, zonder dat op het verband, waarin ze voorkomen, wordt ingegaan. Dat is geen fraaie methode en voert tot onjuiste geschiedschrijving.

De laatste zin van de geciteerde passage mag nog wel eenige aandacht hebben. „De drang tot „factievorming” bestond dus nog voort, toen het vierde bezettingsjaar ten einde liep”. Dat wordt hierop gegrond dat geestverwanten van Schilder bezwaar maakten tegen schorsing van een predikant door de Synode. Een bezwaarschrift indienen met argumenten ontleend aan de kerkenordening, het gemeenschappelijk accoord van samenleving, is dus uiting van partijzucht. Neen, meneer De Jong, de partijzucht werd gevonden niet daar waar het gemeenschappelijk accoord werd gehandhaafd, maar daar waar men, met terzijdestelling van het gemeenschappelijk accoord, een bepaalde partij in de kerk tot heerschappij bracht.

Hieraan moet nog het volgende worden toegevoegd: Blijks het „voorwoord” (volgens wijlen prof. Van Gelderen een Germanisme) heeft de schrijver ook dit deel voltooid tijdens de bezetting, toen hij in Londen verblijf hield, en moest hij afgaan op inlichtingen die hem langs verschillende wegen werden verstrekt. We kunnen dus niet alles op zijn rekening zetten. Des te meer mag van hem verwacht worden, nu hij zelf alles kan nagaan uit de stukken, aanvulling en rectificatie.

We hebben hier dus weer een geval waaruit blijkt hoe slecht de in Engeland vertoevende Nederlanders op de hoogte waren van wat hier omging. Dat geldt voor de politiek, het geldt ook voor de kerk.

Sappemeer. B. JONGELING.

Naschrift. Het door ds J. terecht „miserele” genoemde Synodale advies inzake den arbeidsdienst is er gekomen, nadat aanvankelijk, in een uitstekend, klaar sprekend rapport, een goeden kant was uitgestuurd door prof. Greydanus, met anderen, die thans aan den heer de Jong een klacht over factievorming ontloken. Maar toen kwam — beducht de een, en behoeftzaam collaborerend de ander — de andere strooming los, en die heeft het heele zaakje verknoeid, en geleid tot het slappe besluit, dat tenslotte genomen werd, en dat „Londen” heeft moeten teleurstellen.

Het kwam er door de groep H. H. Kuyper, die natuurlijk een woordvoerder vond om het voor hem in orde te krijgen. Als de heer de Jong, destijds in Londen, had geweten, wie de regering te Londen werkelijk hebben gesteund, en wie, onder leiding van haar verloochenaar dr. H. H. Kuyper, haar tegenwerkten, dan zou hij anders hebben geschreven.

REDACTIE.

STEMMEN UIT "ONZE KERKEN"

DE NIWIN.

In „Trouw” van Maandag 16 Sept. j.l. vinden we een groote regeringsannonce, waarin wordt aangekondigd, een comité, van regeringswege ingesteld, met het doel: Nationale Inspanning (voor) Welzijnverzorging Indië.

In de annonce vindt U naast de middelen, waarmee men het aangegeven doel wil bereiken, ook een motivering, waardoor de regering zich tot de oprichting van de NIWIN heeft laten leiden. Men leze de advertentie. Daar deze zonder nader commentaar in het christelijk dagblad „Trouw” is opgenomen willen we hierover graag een en ander opmerken.

Het schijnt dat de regering, die inzake Indië een anti-grondwettelijke, wijd gezagondermijnende politiek voert, steunend op een volksmeerderheid, zich bindend aan internationale tendenties, inplaats van aan haar roeping, om alleen te regeren bij de gratie Gods, ondanks, misschien wel om haar parlementaire karakter tot het inzicht komt, dat een nationale daad noodig is, wil Indië voor Nederland behouden blijven en Nederland voor Indië. De eenzijdige politiek van haar voorganger, het kabinet Schermerhorn, begint zich te wreken. We zijn echter bang, dat de NIWIN, die nationale inspanning wil verwekken, een stap verder het moeras in is, voorzoover overigens in geen enkel opzicht blijkt, dat de regering van den ingeslagen weg terugkeert.

Wanneer door de NIWIN bereikt zou worden, dat de aandacht voor den feitelijken, ook de NIWIN beheerschen gang van zaken in de overzeesche politiek verslappen zou, waarvoor gegronde reden bestaat, gelet ook op het defaitisme dat zich van het Nederlandsche volk hier heeft meester gemaakt, dan kunnen we haar het beste naar de man wenschen, want dan breekt ze, ten gevolge van de huidige poli-

तिक, म
मेदे ह
रिक्सदे
लात
Nation-
regeeri
op het
duwen.
Wat
woord
christel
betrach
losgelat
Zook
overze
meens
zeer ge
Allee
len we
mag o
m o g e
Tegen
en ver
van filr
Later
dat de
waarach
ons be
Staatsv
overwin
bruine
tegensta

Amice
Wij b
nieuw
voor de
Want
hoe gel
oorlog
Ons v
die van
was alle
want af
schudder
die oorl
werd ge
van ons
alleen m
Thans
duiden.
Mr S
mensche
hij verze
„bij 191
Troelstra
maar ge
leiding,
zoodat d
een ramp
Gelukk
wereld z
sociaale
als de he
er ten o
weg en v
ons volk
Men h
werd he
derde rij
Dat is
weg en l
mensch
Hoeze
onze hou
toch gol
Dit gold
ietwat o
tegensta
goeds va
adem uit
„goeden
hij dacht
zonder c
Maar
den oude
achter d
dadelijk
pers spr
Geen v
dynamis
alleen m
horn, zo
en hem
gelegd.
Nu gel
ment no
oude vol